

nih nrvnih načelih zajemati nagibe za trajno nrvno stremljenje. Najboljši pripomoček, da si človek pridobi močno nrvno voljo, je krščanska askeza. Askeza pa ni drugega kakor praktična krščanska etika, ki vsebuje najsilnejše motive v sebi in je obenem čudovito jasna v sredstvih, ki vodijo do — popolnega človeka.

Dr. Fr. K.

Zabavna knjižnica. XXIV. zvezek. — Izdala Slovenska Matica. — Vsebina tega zvezka je značilna za literarno sušo, ki je nastopila po rodovitnih letih naše moderne. Lahova povest o mojstru Robi je prva priča za to. On spada v tisto široko vrsto naših pisateljev, ki so kljub mnogim besedam napravili strašno majhno pot v samem sebi, česar vidni pojav je zgovornost o vsem mogočem namesto konkretnih činov. Povest, če hočemo, novela se končuje kot Ezopova ali Lessingova basen z lepo »moralo«: »Eh' er singt und eh' er aufhört, — muß der Dichter leben.« V veliki večini slučajev sem opazil, da se takozvano življenje pojmuje jako preprosto in tudi tukaj ni drugače. Mojster Roba je obupan nad svojo nezmožnostjo umetniškega ustvarjanja, zato ga pisatelj pošlje v idiličen gradič, kjer »zaživi« ob g. Sabini, se zaljubi v gospodično markizo in občuti solze mlade Ute. »Tako je mojster Roba živel, da je potem lahko dovršil velika dela, ki jih je prej zamudil s svojim »premišljanjem.« — Mojster Roba naj bi bil simbol nove umetnosti, ki bi premagala prehod in nastopila pot k bogovom antike. Privoščimo mu vse najboljše, ali po pravici povedano, to ni antika, to so sanje, besede o antiki. Sploh so osebe samo figure, risane brez globlje intuicije in brez življenja. Naravnost banalna je ona alegorija o Robovem življenju, dasi ne tajim, da ni v noveli tudi dobro občutenih, v umerjenem slogu risanih prizorov; a kdor hoče klicati antiko v življenje in umetnost, mora kaj več podati. — Premk ne nastopa v svoji črtici »Madež« s tolikimi pretenzijami. Učiteljico Anko — bila bi tudi lahko šivilja ali kontoristinja, — peče »madež«, da uide svojemu ženinu, ki jo že dolgo idealno ljubi. Na vsak način je lepo od nje, »da ga ne mara goljufati« — marsikomu izmed bralcev se bo tudi smilila —, a take povesti so pisali pri nas že v Glasnikovi dobi. — Milčinski je priobčil poleg avtobiografij mladih zanikarnežev v popoboljševalnici, ki se kljub temu, da nimajo literarnega namena, z zanimivostjo bero; tudi novela Zločinci, kjer je podobnemu materialu dal literarno lice. Problem ni nov, a za svojo osebo, »bi ne mogel povedati«, kako bi ga rešil: Major Trn je kriv, da utone pijanec, ki bi bil vstanu uničiti vse življenje mlade družinice, ko se je komaj otrsela njegove more. Zgodba je odeta s kritiko na licemerno družbo, ki sodi človeka po tem, če ga je zalotila katerikrat roka postave, ali ne. Cela novela je ilustracija za neko misel in kot taka šele v drugi vrsti literarnega značaja. Milčinski pa ne razdira praznih besed, zato je njegovo pripovedovanje zanimivo.

Dr. Š.

F. M. Dostojevski: Zapiski iz mrtvega doma. Prevel V. Levstik. Ljubljana 1912. Izdala Slovenska Matica. — Pravijo, da to delo Dostojevskega ni umetniško dovršeno, vendar je tu več njemu lastnega kot koder si bodi drugod, vrlin in pomanjkljivosti. Dostojevskega imenujejo realista ali naturalista, toda pri tem je pomniti, da se je ruski naturalizem neodvisno od francoskega razvil. Pri poslednjem je metoda opažanja

bolj kemično znanstvena, a pri Dostojevskem deluje globoka intuicija umetnika. Zato predočuje osebe, kot jih je videl, in ne kakih simbolov ali izmučenih tvorbo domišljije, a predvsem ga zanima duševna uganka vsakega človeka in njena tajna pot. Po dnevih literarne slave je bil obsojen v trdnjavski zapor v Sibiriji, kjer je moral v okovih živeti med potepuhi, morilci in razbojniki. Samo delo ga je rešilo, da ni zblaznel pod to duševno depresijo. Z vso navdušenostjo je trl alabaster ali odmetaval sneg, čeravno ga je jetniška družba zaničevala, ker ni bil njim enak. Njegovi prijatelji so mu vse pokradli, celo zadnjo last, biblijo, in vendar vidi v vseh teh zavrženih predvsem človeka, »ki ni slabši od onega tam v svobodi.« »Treba je povedati vso resnico,« pravi, »ti ljudje so

MOHAMEDANKA IZ SKADRA.

bili najdarovitejši, najsilnejši ljudje vsega našega ruskega naroda.« Vso dolgo vrsto postav nam predoči, od ovaduha do človeka, ki se je popolnoma izčistil v religiji, od tatara do plemiča, od človeka z dušo osemletnega dečka do takega, ki ga je sama volja, ki celo v verigah prenaša knuto v soglasju sam s seboj. V vseh je spoznal ljudi, zato se mu zdi, da mora imeti ruska družba nekaj gnilega na sebi, ker se naslaja z mučenjem človeka. Zločin mu je le nekaj nedostatek narave, a zakonodaja tira takega človeka še v zlobnost. A daleč mu je ono površno umevanje Scribeja in Dumasa, ki pravita, da je družba sama kriva vseh zločincev (str. 188). Nikjer ni blebetavih obtožb, a z grozo čutimo, kakor bi se pridušeni val vrgel, da udari ono družbo, ki ima v rokah usodo naroda. Saj Dostojevski je videl za njegovo živalsko naturo tudi globino njegovega nežnega čuvstvovanja,